

Journal of Social Sciences

Volume 33 | Issue 1

Article 1

2002-01-01

บทบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

บรรณาธิการ (2002) "บทบรรณาธิการ," *Journal of Social Sciences*: Vol. 33: Iss. 1, Article 1.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol33/iss1/1>

This Editorial is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 33 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายนที่ท่านกำลังอ่านอยู่ในขณะนี้ถือเป็นฉบับที่ว่าด้วย “เหตุการณ์ 6 ตุลา และการเมืองไทย” ส่วนแรกของวารสารคือ บทถอดเทปจากงานเสวนาเพื่อระลึกถึงนายวิชิตชัย อมรกุลเรื่อง “25 ปี 6 ตุลาคม 2519” ที่จัดขึ้นที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเดือนกันยายน พุทธศักราช 2544 โดยมีผู้ร่วมอภิปรายคือ นิธินันท์ ขอบแสงรัตน์ คอแล่มน์นิสต์-นักสื่อสารมวลชนจากค่ายเดอะเนชั่น ในอดีต เธอเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์ที่ผ่านเหตุการณ์สำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทยทั้งสองครั้ง นั่นคือ ทั้ง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 และเธอยังเคยเป็นศิลปินแห่งชาติ “ตลกกล่า” อันเป็นวงดนตรีเพื่อชีวิตที่โด่งดังในสมัยก่อนวงหนึ่ง เกษียร เตชะพีระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งแทบจะไม่ต้องแนะนำอะไรมากสำหรับนักวิชาการท่านนี้ เพราะนอกจากจะเคยเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และนักกิจกรรมคนสำคัญของขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วง 6 ตุลาแล้ว เขายังเป็นนักวิชาการคนสำคัญของรัฐศาสตร์ไทยในปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นปัญญาชนคนสำคัญในการวิพากษ์สังคมการเมืองไทยด้วย สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ อดีตนักกิจกรรมคนสำคัญในเหตุการณ์ 6 ตุลา ขณะนี้คือนักวิชาการสาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมชำระประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ แม้ว่าจะเข้าศึกษาในคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา แต่เขาก็ได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนมัธยมที่โรงเรียนอัสสัมชัญ วันชัยเป็นผู้ที่ติดตามและมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาโดยตลอด และ

เมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งบรรณาธิการนิตยสาร “สารคดี” ที่เป็นที่รู้จักยอมรับถึงคุณภาพและสาระ เขาก็ได้จัดทำ “สารคดี” ฉบับเหตุการณ์เดือนตุลา ตลอดจนให้ข้อมูลและภาพสะท้อนถึงเรื่องการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของผู้คนอย่างสม่ำเสมอ **วรศักดิ์ มหัทธโนบล** อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญสาขาจีนศึกษา ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ร่วมขบวนการนิสิตนักศึกษา และร่วมเคลื่อนไหวต่อสู้อย่างเจียว ซึ่งบุคคลในแวดวงย่อมทราบดี และสุดท้ายคือ **ดวงพร มานะทวีทรัพย์** นิสิตชั้นปีที่สี่ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้รับเชิญให้มาร่วมแสดงทัศนะต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา ในฐานะตัวแทนเยาวชนรุ่นหลัง และก็มีบรรณาธิการและผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ร่วมอภิปรายด้วย

หนึ่งในเนื้อหาสำคัญของการอภิปรายที่จัดขึ้นที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็คือ การพูดถึงการตายของ วิจิตชัย อมรกุล ภาพของเขาได้ปรากฏออกสู่สายตาของคนทั้งโลก ในสภาพที่ถูกแขวนคอ ใบหน้าปูดบวมและจนจำไม่ได้ โดยมีคนใช้เก้าอี้เหล็กกระหน่ำฟาดร่างอันไร้วิญญาณของเขา ท่ามกลางฝูงชนที่มุงดูอยู่ด้วยใบหน้าที่สะใจกับความทารุณกรรมที่กระทำต่อวิจิตชัย สาเหตุหนึ่งที่วิจิตชัย อมรกุลเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพูดถึงในวันนั้น ก็ด้วยเขาคือนิสิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่คณะรัฐศาสตร์ไม่เคยคิดที่จะ “จำ” เขาในฐานะคนที่วิ่งเข้าไปช่วยเพื่อนจนกระทั่งตนเองต้องพบกับจุดจบอันที่น่าอนาถ นอกจากคณะรัฐศาสตร์จะไม่ “จำ” เขาในฐานะผู้กล้าหาญแล้ว คณะรัฐศาสตร์ยังไม่ “จำ” เขาในฐานะใด ๆ เลยทั้งสิ้น ไม่มีการพูดถึง ไม่มีการเล่าสู่สืบต่อกัน จนกระทั่งเมื่อ โจ อึ้งภากรณ์เข้ามาเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขาได้ผลักดันให้มีการติดป้ายอนุสรณ์วีรกรรมของวิจิตชัยในฐานะวีรชนในเหตุการณ์ 6 ตุลา โดยที่โจเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการจัดทำป้ายดังกล่าวเองก่อนด้วยซ้ำ และในที่สุด ก็ได้มีพิธีเปิดป้าย

อนุสรณ์วิชัย อมรกุล และพิธีรำลึกเหตุการณ์ 6 ตุลาขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2543 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต้องใช้เวลาถึง 24 ปีกว่าจะ “จำ” นิสิตคนหนึ่งของคุณจะได้

อย่างไรก็ตาม แม้แต่การอภิปราย “25 ปี 6 ตุลา 2519” ก็ตาม ก็แทบจะไม่มีนิสิตหรือคณาจารย์สักกี่คนของคุณะรัฐศาสตร์ที่เข้าร่วม ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เขาเหล่านั้นคงคิดว่า อะไร ๆ สมัยนี้ที่มีการพูดหรืออภิปราย มักจะได้รับบันทึกและถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือแม้แต่ วารสารสังคมศาสตร์ ที่ท่านถืออยู่ในมือขณะนี้ก็เป็นไปได้ เพราะเขาเหล่านั้นจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเสียเวลาเข้ามามีส่วนร่วม โดยต้องลำบากพารา่งกายของเขาเข้ามาฟังจริง ๆ แต่เขาอาจจะปรับเปลี่ยนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเขาให้เหมาะกับยุคสมัยที่เรียกว่า “สังคมสารสนเทศ” (Information Society) ก็เป็นไปได้

แต่คงจะเป็นการสรุปที่ผิดถ้าจะบอกว่าโฉมหน้าการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปแล้วด้วยพัฒนาการของวิทยาการการสื่อสาร โดยอนุมานจากการที่ไม่มีใครมาฟังการอภิปราย “25 ปี 6 ตุลา” ที่จัดขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะการอภิปรายเนื่องในโอกาสเดียวกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลับมีผู้คนเข้าร่วมฟังการอภิปรายอย่างคับคั่งเต็มหอประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัย และได้มีส่วนหนึ่งของการอภิปรายในวันนั้นมาตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ในรูปของบทความรวม 4 บทความ นั่นคือ “จากโศกนาฏกรรมถึงลีลาการเมือง: การปฏิรูปการเมืองการปกครองไทยในเงาของ 6 ตุลา” ของใจ ลีณากรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “อาชญากรรมคดี 6 ตุลา กับผลกระทบต่อขบวนการแรงงาน” ของ บัณฑิตธนชัย เศรษฐวุฒิ จากมูลนิธิอารมณ์ พงศ์พันธุ์ “พินิจเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และดอกผลของการปฏิวัติสังคม” ของ สุรพล ธรรมมณี หรือในนามแฝงว่า ปิยะมิตร ลีลาธรรม และ “6 ตุลา จำเป็นต้องเกิดหรือไม่ ?” ของ

บรรณาธิการเอง ที่ได้รับเชิญให้ไปอภิปรายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย

ใจเปิดฉากโดยวิพากษ์ “การมองย้อนกลับ” และ “การพิพากษาตัวเอง” ของอดีตฝ่ายซ้ายต่อกรณีเหตุการณ์ 6 ตุลา ที่ดูเหมือนว่า บทสะท้อนของคนเหล่านั้นนอกจากจะไม่ช่วยสร้างสรรค์อะไรในทางการเมืองปัจจุบันแล้ว ยังกลับทำลายผลพวงและจิตสำนึกของการต่อสู้ทางชนชั้นที่เริ่มต้นตั้งแต่ 14 ตุลา 2516 มาจนถึง 6 ตุลา 2519 ใจกล่าวว่า “ฝ่ายซ้ายและอดีตฝ่ายซ้ายบางคนในยุคนี้นักหันมาโทษตัวเองว่า ในอดีต ขณะที่เป็นหนุ่มสาวอยู่ในขบวนการนักศึกษา ได้ทำ ‘เกินเหตุ’ โดยไม่รู้จักควบคุมการเรียกร้องภายในขอบเขตที่เหมาะสม” โดยหนึ่งในผู้ที่ใจอ้างถึงคือ ธงชัย วินิจจะกุล เพราะธงชัยเองก็กล่าวไว้ว่า “หลายคนมองว่า ความรุนแรงและการสูญเสียที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากความคิดเห็นและการเมืองของขบวนการนักศึกษาเอง” และ “คนที่โทษขบวนการนักศึกษาว່าท่า ‘เกินเหตุ’ มีมากมาย” ที่ใจอ้างถึงให้ไปค้นดู เช่น งานของพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม งานของพิทยา ว่องกุล และงานของ David Morell กับชัยอนันต์ สมุทวณิช ใจเชื่อว่า “ถ้าเราวิเคราะห์แนวคิดนี้ไปจนถึงจุดจบ จะเป็นการเสนอว่า ผู้ถูกระทำเองคือต้นเหตุของสถานการณ์นองเลือด และหมายความว่า ผู้ที่ปลุกระดมองค์กรนอกระบบและใช้กำลังอาวุธสงครามฆ่านักศึกษาไม่ใช่ผู้กระทำความผิดหลัก ความคิดแบบนี้เป็นแนวคิดปฏิกิริยาที่ไร้ความเป็นธรรมอย่างยิ่ง”

นอกจากนี้ ใจยังอ้างถึงข้อคิดเห็นของ ปิวย อึ้งภากรณ์ผู้เป็นบิดาว่า “ปิวยอึ้งภากรณ์เคยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับทฤษฎีที่เสนอว่าพวกฝ่ายซ้ายทำ ‘เกินเหตุ’ ว่า ‘การปรับสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมให้ดีขึ้น (เช่น การปฏิรูปที่ดิน ฯลฯ) เกิดขึ้นท่ามกลางความวุ่นวาย แต่การกดดันให้นายจ้างหัวแข็งลงมาเจรจากับลูกจ้าง ทำได้อย่างไรถ้าไม่นัดหยุดงาน ? การกดดันให้รัฐบาลออกมาแก้ไขปัญหาวัวบ้านที่มีกับบริษัทเหมืองแร่ทำได้อย่างไร ถ้าไม่ประท้วง ?”

อย่างไรก็ตาม ข้อคิดเรื่องความจำเป็นที่จะต้อง “ประท้วง” คงจะเป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ แต่ขณะเดียวกัน การประท้วงกับความลึกซึ้งของสาเหตุที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลา ก็คงยังเป็นสิ่งที่ต้องรอการชำระประวัติศาสตร์อย่างตรงไปตรงมาอยู่ดี ! ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธคำถามของใจไม่ได้ว่า “ใครในหมู่ชนชั้นปกครองสั่งการฆ่าประชาชนบริสุทธิ์ในวันนั้น ?”

แม้นิสิตนักศึกษาและประชาชนจะหันเข้าหาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา และก็กลับออกมาอย่างผู้ตกหัก และคนจำนวนหนึ่งก็มีย้อนกลับอดีตและพิพากษาตนเองในลักษณะดังกล่าว ซึ่งทำให้ “ความฝันถึงแนวทางอื่นนอกจากระบบทุนนิยมจางหายไปในสังคมไทย” สำหรับมาร์คซิสต์อย่างใจและอีกหลาย ๆ คน แต่การจางหายมิใช่การล่มสลายของสังคมนิยม เพราะอดีตที่ผ่านมาไปหาใช่ “ความล้มเหลวหรือความล้าสมัยของแนวสังคมนิยมหรือแนวมาร์คซิสต์แต่อย่างใด แต่เกิดจากความล้มเหลวและความเป็นเผด็จการของแนวลัทธิสตาลินที่ พ.ค.ท. นำมาใช้ในประเทศไทย และที่ถูกใช้โดยรัฐบาลในประเทศเผด็จการ “ทุนนิยมโดยรัฐ” มากกว่า”

สิ่งที่เป็นทางเลือกสำหรับการเมืองไทยหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา จึงไม่ใช่สังคมนิยม แต่กลับเป็นสิ่งที่อยู่ในนามของ “ประชาสังคม” สำหรับใจ อึ้งภากรณ์แล้ว เขาไม่เห็นด้วยว่า การปฏิรูปการเมืองการปกครองไทยที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 จะเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าการเมืองไทยอะไรได้มากอย่างที่ผู้คนกล่าวอ้างหรือเชื่อกัน ไม่ว่าจะเป็นจะเป็นพวกอ้างพลังประชาสังคมหรือกลุ่มทางการเมืองที่เชื่อมั่นใน “รัฐธรรมนูญนิยม” ก็ตาม ใจกล่าวถึงสาเหตุของความผิดพลาดดังกล่าวไว้ในบทความของเขาว่า

“กลุ่มเสียงประชาชน” ไม่ได้เคลื่อนไหวภายใต้แนวความคิดสังคมนิยมหรือแนวความคิดทางชนชั้นเหมือนสมัยหลัง 14 ตุลาคม 2516 แต่ส่วนใหญ่จะเน้นความคิดแบบ “ประชาสังคม” โดยมองว่าภาระหลักในการปฏิรูปการปกครองคือ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผลประโยชน์ภายใน

นอกรัฐเพื่อคนและลดอำนาจรัฐ “ข้าราชการ” ให้น้อยลง เป้าหมายและจุดยืนของกลุ่มนี้คือ ต้องการสังคมที่เป็นธรรมภายใต้ระบบทุนนิยมปัจจุบันสำหรับผู้ด้อยโอกาส เช่น คนจน กรรมกร และชุมชนในชนบท กลุ่มนี้ต้องการให้มีการกระจายอำนาจไปสู่สิ่งที่เขาเรียกว่า “ภาคประชาชน” ในท้องถิ่นต่าง ๆ และต้องการให้มีการแต่งตั้งองค์กร “อิสระ” ขึ้นมาเพื่อตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและนักการเมือง อย่างไรก็ตามภายในกลุ่มนี้ไม่ได้มีการอธิบายอย่างชัดเจนว่า “ความอิสระ” จากภาครัฐหรือจากพรรคการเมืองที่ฝ่ายนี้ต้องการจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

แต่ในกรณีนี้ ใจกลับไม่กล่าวอ้างถึงความคิดของ อาจารย์ปวย ในเรื่อง “สมาคมพิทักษ์สิทธิเสรีภาพประชาชน” ที่ท่านเขียนไว้ใน “เสียดชีพ อย่าเสียสิ้น” อันเป็นข้อเขียนที่เขียนขึ้นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โดยสิ่งที่ท่านเสนอไว้เพื่อจรรโลงประชาธิปไตยดูจะมีความละม้ายคลึงกับขบวนการประชาสังคมที่ใจปฏิเสธในขณะนี้ เพราะใจเห็นว่า “กระแสหลักใน “กลุ่มเสียงประชาชน” มองว่า ไม่ควรมีการใช้แนวความคิดรวมศูนย์ที่มีเอกภาพและไม่ควรมีการสร้างพรรคการเมืองของชนชั้นล่าง เพราะทั้งสองสิ่งนี้จะนำไปสู่เผด็จการและความคับแคบ ดังนั้น เขาเสนอว่า ควรมีแต่การพัฒนาองค์กรประชาชนหรือ “ขบวนการทางสังคม” ที่กระจัดกระจาย เพื่อขยายพื้นที่หลากหลายนอกขอบเขตของรัฐแทน” ใจเห็นว่า “จุดอ่อนของแนวคิดประชาสังคมแบบนี้คือ จะมองไม่เห็นปัญหาของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นหลัก ๆ ในสังคมเพื่อคุมอำนาจรัฐและปัจจัยการผลิตแนวประชาสังคมเริ่มจากการมองว่า ความขัดแย้งหลักคือ ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐกับฝ่ายที่ไม่ใช่รัฐ ดังนั้น ผู้ที่เดินตามแนวคิดนี้จะไม่สามารถวิเคราะห์และเข้าใจลักษณะผลประโยชน์ทางชนชั้นที่ดำรงอยู่ได้เนื่องจากกรอบความคิดประชาสังคมไม่มีพื้นที่สำหรับเรื่องชนชั้น”

โดยทั่วไป ใจเห็นว่า กลุ่มพลังทางการเมืองหลัก ๆ ในปัจจุบันกลับ “ยอมจำนนต่อแนวทฤษฎีเสรีนิยม” โดย “มองไม่เห็นผลประโยชน์ทางชนชั้นของ

ชนชั้นนายทุนในข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการปกครองของ “กลุ่มชนชั้นนำเสรีนิยม” อันนำไปสู่ “การสวามิภักดิ์ต่อความคิดเสรีนิยมและกลไกตลาด” และ “นอกจากนั้น ยังยอมรับความคิด “โครงสร้าง-หน้าที่” (Structural-Functionalism) จากนักวิชาการฝ่ายขวาด้วย” ซึ่งทำให้อัฒตนิภักดิ์เคลื่อนไหว “เดือนตุลา” ที่เคยเชื่อ “ในเรื่องของความสำคัญของการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพทุกระดับถูกแทนที่โดยแนวคิดแบบกลไกที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายและสถาบันทางการเมืองในการให้เป็นธรรม พุดง่าย ๆ ตอนนี้เขาเชื่อว่า ประชาธิปไตยแท้ไม่ได้เกิดจากการต่อสู้อีกแล้ว แต่เกิดจากการร่างรัฐธรรมนูญภายใต้รัฐที่เป็นธรรม” ดังนั้น ภาพของการปฏิรูปหรือพัฒนาการทางการเมืองของไทยหลังเหตุการณ์ “เดือนตุลา” และ “พฤษภา” จึงเป็นเพียงคล้ายกับ “ลิเกโรงใหญ่” ในทางการเมืองไทยเท่านั้น

บทความต่อมาคือ บทความที่เขียนโดย บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ แห่งมูลนิธิอารมณ์ พงศ์พันธุ์ ภายใต้หัวข้อ “อาชญากรรมคดี 6 ตุลา กับผลกระทบต่อขบวนการแรงงาน” บัณฑิตได้ชี้ให้เห็นว่า การทำรัฐประหารในเหตุการณ์ 6 ตุลาและเผด็จการทหารได้ทำลายขบวนการแรงงาน โดยทำลายขบวนการเคลื่อนไหวที่บัณฑิตเรียกว่า “ขบวนการสามประสาน” ของแนวร่วมความสัมพันธ์ของขบวนการนักศึกษาปัญญาชนกรรมกรและชาวนาที่ได้ก่อตัวขึ้นไม่นานก่อนพ.ศ. 2519 บัณฑิตยังได้ชี้ให้เห็นถึงรายละเอียดที่ขบวนการแรงงานถูกกดขี่และสิทธิเสรีภาพในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้น อันเป็นผลพวงของเหตุการณ์ 6 ตุลา และแม้ว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2534 จะแก้ไขกฎหมายให้สิทธิรัฐวิสาหกิจจัดตั้งสหภาพแรงงานได้ภายใต้ พ.ร.บ. แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 แต่กระนั้น “ก็ยังคงแบ่งแยกสิทธิการรวมตัวของแรงงานเอกชนกับรัฐวิสาหกิจต่อไป” อยู่ดี

พินิจเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และดอกผลของการปฏิวัติสังคม เป็นอีกบทความหนึ่งที่เขียนขึ้นจากจุดยืนสังคมนิยมของ สุรพล ธรรมรัตน์ นัก

วิชาการอิสระ บทความนี้ไม่ต่างจากการวิพากษ์ของใจ แต่เน้นลงไปทีหนึ่งในผู้
นำกระแส “ประชาสังคม” นั่นคือ ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ โดยตรง
โดยวิพากษ์ความคิดของอาจารย์นิธิจากข้อเขียนของท่านที่ชื่อว่า “6 ตุลา กับ ภูมิ
ปัญญาสังคมไทย” โดยสรุปพลได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่เขาเรียกว่า “ฉันทาคติของ
นักประวัติศาสตร์”

สรุปพลเห็นว่า ในช่วงระหว่าง 14 ตุลา 2516 ถึง 6 ตุลา 2519
อาจารย์นิธิตาคดหวังให้รัฐทำหน้าที่เป็นกลางเหมือนกรรมการห้ามมวย “ที่
สามารถดำรงรักษาความแตกต่างของกลุ่มชนเอาไว้ได้โดยให้ต่อสู้ในกฎกติกาที่
สังคมกำหนด” ซึ่งรัฐในทัศนะดังกล่าวคือ รัฐตามแนวคิดแบบเสรีนิยมพหุนิยม
ทั่วไป “แต่การณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะ ฝ่ายไม่ได้กระทำการเสริมสร้างให้เกิด
รัฐตามที่นิธิหวังไว้เลย ฝ่ายขวาไม่ไขตัวแทนแห่งรัฐประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน
ฝ่ายซ้ายก็ไม่เชื่อในรัฐแบบนี้” และตัวสรุปพลเองก็ไม่ไขในรัฐแบบอาจารย์นิธิตัว
และเขาก็ไม่เห็นด้วยกับข้อสรุปของอาจารย์นิธิที่ว่า “ตลอดสามปีหลังเหตุการณ์
สิบสี่ตุลาคม มีเพียงการใช้ความรุนแรงระหว่างฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวา” เพราะรัฐ
ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการกดขี่ทางชนชั้นมาโดยตลอด

สรุปพลมีความเห็นในทำนองเดียวกับใจในประเด็นที่ อดีตฝ่ายซ้าย “มอง
ย้อนกลับอดีต” และ “พิพากษาตนเอง” ในฐานะผู้กระทำผิดในประวัติศาสตร์
และกลับมาทบทวนจุดยืนเพื่อหาทางหลีกเลี่ยงที่จะต้องทำผิดซ้ำสอง เขาเห็น
ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิพากษ์ทัศนะดังกล่าว เพราะวิธีคิดที่ว่านี้ “ไม่
เพียงเป็นการเข้าใจประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์หกตุลาคมด้วยฉันทาคติจน
กลายเป็นประวัติศาสตร์ตามเจตจำนงของผู้้นั้นมากกว่าตามความเป็นจริง ที่ร้าย
ไปกว่านั้นก็คือ การสงสัยในดอกผลของการปฏิวัติจนก่อให้เกิดความคิดอนุรักษ
นิยมในการพิจารณาการเคลื่อนไหวของประชาชน” ซึ่งทำให้ “สภาพที่ความเชื่อ
มั่นในการต่อสู้แนวทางปฏิวัติสังคมเรียวลงทุกที (แม้ว่ามีการปฏิวัติเดือน
พฤษภาคมเกิดขึ้นก็ตาม) ในทางกลับกัน หนทางการปฏิรูปยิ่งมายิ่งแรงเป็น

กระแสหลัก” และสรุปพลก็คงเห็นพ้องกับใจว่า การปฏิรูปทางการเมืองก็เป็นเพียง “ลิเกโรงใหญ่” เท่านั้น

ก่อนที่สรุปพลจะแสดงความเห็นวิจารณ์ทัศนะของนิธิ เขาก่อตัวว่าเขา “มิได้รังเกียจการแสดงเจตจำนงทางประวัติศาสตร์ลงไปในการศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะถึงที่สุดแล้ว เราเรียนรู้อดีตอย่างมนุษย์ คือ อย่างมีเป้าหมาย” แต่ “เจตจำนงทางประวัติศาสตร์ควรแสดงออกหลังจากเราได้ศึกษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างใกล้ชิดจนความเป็นจริงแล้ว นั่นคือ ความเป็นวิทยาศาสตร์ของสังคมศาสตร์” อาจารย์นิธิ “กระทำไปในทางตรงกันข้ามโดยปะปนเจตจำนงเข้ากับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ก็เท่ากับเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยฉันทาคติเป็นเกณฑ์ (subjective criteria) จึงกลายเป็นอุปสรรคในการอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นให้ชัดเจนปราศจากอคติใด ๆ จนทำให้ประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์ 6 ตุลาคมกลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ยืนอยู่กับเจตนาจะเข้าใจของตนเท่านั้น” แต่กระนั้น สรุปพลก็เชื่อว่า อาจารย์นิธิมุ่งหวังความเป็นวิทยาศาสตร์ของสังคมศาสตร์เช่นกัน เพียงแต่ว่าจะสามารถทำได้ตามที่หวังหรือไม่ นั่นคือ ปัญหา ?

พูดถึงคำถามที่ว่า โฉมหน้าการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ หรือ เหตุการณ์เดือนตุลาและพฤษภา ? แม้ว่าพวกมาร์คซิสต์อย่างใจหรือสรุปพลจะเห็นว่ามันเป็นเพียงลิเกโรงใหญ่ แต่สิ่งหนึ่งที่นำตั้งข้อสังเกตว่ามันจะมีผลกระทบต่อการเมืองมากน้อยเพียงไร นั่นคือ พัฒนาการของวิทยาการการสื่อสาร หรือ การก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสารสนเทศ (Information Society) อย่างที่ได้เกริ่นไว้ในตอนต้นของบทนำ วารสารฉบับนี้มีบทความสองบทความซึ่งศึกษาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว นั่นคือ บทความของพิชญ์ พงศ์สวัสดิ์ ที่ให้ชื่อว่า **Virtual Democracy in Thailand: Information Technology, Internet Political Message Board, and the Politics of Representation in Thailand after 1992** และบทความเรื่อง แนวคิด

เกี่ยวกับสังคมสารสนเทศ (Information Society) บทสำรวจและวิเคราะห์ ของ ดร. พิศรอรัง รามสูต รัตนันแทน

พิชญ์ อาจารย์ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลงานที่เป็นที่คุ้นเคยสำหรับผู้ติดตามวารสารสังคมศาสตร์ของเราเป็นประจำ ซึ่งขณะนี้เขากลับมาเมืองไทยเพื่อเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ส่วนพิศรอรังเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีพื้นเพปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับหนึ่งจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานของพิชญ์ได้เชื่อมโยงพัฒนาการของวิทยาการการสื่อสารเข้ากับเรื่องการเมือง โดยตั้งคำถามต่อผู้ที่คิดว่า พัฒนาการของวิทยาการการสื่อสารจะช่วยให้ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า พื้นที่สาธารณะ ที่จะทำให้เกิดเครือข่ายของการปะทะสังสรรค์ และเกิดบทสนทนาในประเด็นสาธารณะระหว่างพลเมือง อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเกิดภาวะสังคมเข้มแข็งหรือพลเมืองเข้มข้นขึ้นมาได้ นอกจากนี้พิชญ์จะศึกษาสื่อต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์แล้ว เขายังเน้นไปที่พื้นที่สื่อสารแลกเปลี่ยนบนอินเทอร์เน็ต โดยเจาะไปที่ เวทีกสนทนาและกระทุ้งของพันธุทิพย์ ส่วนงานของพิศรอรังนั้นก็อยู่ในบริบทคำถามเดียวกันกับของพิชญ์ เพียงแต่เธอนำเสนอทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “สังคมยุคหลังอุตสาหกรรม” และสำรวจข้อโต้แย้งต่างๆ ในประเด็นที่ว่า พัฒนาการของวิทยาการการสื่อสารจะสามารถมีพลังในการเปลี่ยนโฉมหน้าของสังคมการเมืองได้จริงมากน้อยอย่างไร ? งานของทั้งสองถือว่าเป็นงานบุกเบิกเกี่ยวกับประเด็นวิทยาการการสื่อสารกับการเมืองและสังคมสำหรับวารสารสังคมศาสตร์ เพราะยังไม่เคยมีบทความในประเด็นดังกล่าวได้รับการตีพิมพ์มาก่อนเลย จึงเป็นโอกาสดีอย่างยิ่งสำหรับแฟน ๆ วารสารสังคมศาสตร์ที่จะได้เพลิดเพลินกับความรู้ใหม่ๆ ที่ว่า

สองบทความปิดท้ายวารสารสังคมศาสตร์ฉบับ “25 ปี 6 ตุลาคม” คือ

บทความจากคณาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั่นคือ อาจารย์ สรวิศ ชัยนามและรองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข

Race, Gender, Illness, and US-Third World Relations during the Cold War เขียนโดยสรวิศ ชัยนาม ที่หลายท่านคุ้นเคยกับเขามาบ้างแล้ว จากบทความในฉบับก่อนๆ มาคราวนี้ ดูเหมือนตอนต้นๆบทความ สรวิศต้องการสื่อว่า ใครๆที่เรียนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาย่อมทราบดีว่าความขัดแย้งอมตะในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศคือ วิวาทะระหว่างแนวคิด idealism/universalism กับ realism แต่ละฝ่ายก็มีข้อโต้แย้งของตน ฝ่าย idealism ก็โจมตีพวก realism ว่าเป็นพวกมือถือสากปากถือศีล หลอกหลวงชาวบ้าน และทรยศต่ออุดมการณ์ความเชื่อในเรื่องสิทธิเสรีภาพของอเมริกัน ส่วนพวก realism ก็โต้กลับว่าพวก idealism คือ พวกหอคอย ไม่อยู่กับความเป็นจริง คิดฟุ้งไปวันๆกับหลักการที่ปฏิบัติไม่ได้ และไม่สามารถนำมาซึ่งหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ พุดง่าย ๆ ก็คือพวก realism อ้างเหตุผลความจำเป็นของรัฐที่จะต้องทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทั่วไป แต่กระนั้น แนว idealism ก็เป็นอะไรที่สอดคล้องต้องกันกับค่านิยมทั่ว ๆ ไปของสังคมอเมริกันมากกว่า ฉะนั้นจึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่ “วาทกรรมของนโยบายต่างประเทศอเมริกันจึงมักจะฟังดูคล้ายกับยกเนื้อหาการสอนเรื่องเสรีนิยมจากห้องเรียนมาเลยก็เดียว” ดังนั้น ผู้คนจึงเข้าใจว่า ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศอเมริกัน ต้องตกอยู่ในสภาวะทางสองแพร่งระหว่างสิ่งที่ตนอยากให้เป็น กับสิ่งที่ถูกกดดันจากโลกแห่งความเป็นจริง

สรวิศต้องการจะปลดเปลี่ยนภาพลักษณ์ดังกล่าวที่ผู้คนเข้าใจและเชื่อกันทั่วไป บทความของเขาเปิดโลกทัศน์ใหม่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องนโยบายต่างประเทศอเมริกัน ตามที่สอนๆหรือพูดๆกันอยู่ทั่วไป การกำหนดนโยบายต่างประเทศอเมริกันก็ไม่ต่างจากหนังคาบอวยสมัยก่อน ที่พระเอกรักสันติ

เคารพกติกา (fair play) แต่มีเหตุจำเป็นต้องละเมิดหลักการของตนเอง เพราะผู้ร้ายมันเลวก่อนและเลวกว่ามากนัก จนในที่สุด เพื่อพิทักษ์วิถีชีวิตแบบอเมริกันไลฟ์สไตล์ จึงต้องจำเป็นจำใจที่จะต้องลงไปเกลือกกลิ้งกับความเลวเพื่อพิทักษ์คนดีและหลักการคุณธรรมความดีไว้ หลายครั้งที่อยากจะทำในสิ่งที่เป็นการความผิวนสันสูงที่สุดที่บรรพชนอเมริกันได้วางรากฐานไว้ แต่โลกมันเลวเหลือเกินใจ ! จึงต้องทำในสิ่งที่ตนไม่ยึดถือเชื่อมั่นจริงๆ ขณะเดียวกัน ก็พูดเปิดเผยไม่ได้ในสิ่งที่ตนจำเป็นต้องทำด้วย ฟังๆดูแล้ว น่าสงสารบรรดาผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศอเมริกันเสียเหลือเกิน เพราะต้องตกอยู่ในสภาพกดดันสุด ๆ จนอาจเข้าขั้นเครียดโรคประสาทรับประทาน (schizophrenic) ที่ต้องพูดถกเถียงกับตัวเองอยู่ตลอดเวลา รวากับมีสองคนในร่างเดียวกัน ไป ๆ มา ๆ แล้วมันก็ไม่ต่างจากพล็อตเรื่องของหนังแนวแอคชั่นในฮอลลีวูด สรวิดทำให้เราเห็นวาทกรรมของสถานะของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศอเมริกันที่ไม่ต่างจากวาทกรรมของพระเอกหรือฮีโร่ของอเมริกัน เพราะในอีกแง่มุมหนึ่ง ปัจจัยอื่นๆที่มีความสำคัญไม่น้อยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศคือ ปัจจัยในเรื่องผิวเชื้อชาติ (race ผิวขาวกับผิวสี) ปัจจัยเรื่องเพศ (gender, ความเป็นชายกับความเป็นหญิง-masculinity/femininity) และความป่วยไข้ (อาการปกติกับอาการป่วยไข้) ปัจจัยเหล่านี้อาจจะมียุทธศาสตร์สำคัญยิ่งกว่า idealism/realism ด้วยซ้ำ ดังนั้นภาพของความขัดแย้งในใจระหว่างมโนธรรมความดีกับความจำเป็นที่ต้องทำ “ชั่ว” ของผู้กำหนดนโยบายอย่างที่เราเข้าใจและเชื่อกันโดยทั่วไปจึงกลายเป็นเพียงวาทกรรม ซึ่งถ้าเรามองจากปัจจัยเหล่านี้ การตีความและการนำเสนอในแบบที่สรวิดทำก็ถือว่าเป็น “การรื้อถอน” วาทกรรมความเชื่อที่ว่า นโยบายต่างประเทศอเมริกันนั้นถูกกำหนดภายใต้กรอบชั่วขัดแย้งทั้งสอง (deconstructing the idealism-realism binarism)

บทความสุดท้ายคือ บทความของสุรชาติ บำรุงสุข ที่มีชื่อว่า กระบวนทัศน์ความมั่นคงใหม่ : ความเปลี่ยนแปลงของทฤษฎีและกรณีประเทศไทย

สุรชาติหนึ่งในนักกิจกรรมในยุค 6 ตุลาและได้กลายมาเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เขาได้ชี้ให้เห็นถึงโฉมหน้าใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศหลังยุคสงครามเย็น อันเป็นยุคที่เขาเคยสู้อย่างขยันขันแข็งในกิจกรรมทางการเมือง สุรชาติต้องการชี้ให้เห็นว่า ภายใต้อิทธิพลของโฉมหน้าใหม่ ก็ย่อมต้องมีกระบวนทัศน์ใหม่ (paradigm) ในการทำความเข้าใจในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศด้วย เพราะภายใต้อิทธิพลของโฉมหน้าใหม่ได้เกิดปัญหาใหม่ๆ ที่กระทบความมั่นคงทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศที่เชื่อมโยงอย่างแยกกันไม่ออก ปัญหาใหม่ที่ว่านี้ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สามารถกระทบความมั่นคงในทุกระดับและรวมถึงความมั่นคงของมนุษย์ด้วยความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในระดับโลก (the clash of civilization) และอาชญากรรมข้ามชาติ

ดังนั้น โฉมหน้าใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศนี้ใช่ว่าจะดูดี เพราะดูเหมือนว่า ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงได้รุนแรงไม่แพ้หรือมากกว่าที่ผ่านมาเสียด้วยซ้ำ หลายคนมีความหวังกับ “ระเบียบโลกใหม่” หลังสงครามเย็น แต่บางคนก็เห็นว่า มันเป็นสภาพที่มีบางประเทศครอบครองความเป็นเจ้าอย่างแท้จริงแต่ผู้เดียว และบางคนก็เห็นว่า ระเบียบโลกใหม่นั้นแท้จริงก็คือ สภาวะไร้ระเบียบเหมือนกับสภาวะยุคกลางก่อนที่จะเกิดสนธิสัญญา “Westphalia” สรุปก็คือเราจะเข้าใจ “โฉมหน้าใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศ” ตามแนวคิดของ Kant หรือของ Marx หรือของ Hobbes นั้นเอง ? ดังที่ Axel Honneth และ Hans Magnus Enzensberger ถกเถียงกันใน *Is Universalism a Moral Trap?*¹

สุรชาติตระหนักถึงสภาวะอันไม่สามารถฟันธง (indecisive and

¹ James Bohman and Matthias Lutz-Bachmann. *Perpetual Peace : Essays on Kant's Cosmopolitan Ideal* (Cambridge and London : MIT Press, 1997)

inconclusive) ของโฉมหน้าใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศนี้เป็นอย่างดี ดังที่เขาได้ยกข้อความของนักประวัติศาสตร์มาร์คซิสต์ชื่อก้องโลกชาวอังกฤษ “E.P. Thompson” ที่กล่าวไว้ว่า “เราสามารถจะม้วนเก็บแผนที่ของยุคสงครามเย็นไว้และเดินทางโดยไม่มีแผนที่ชั่วระยะหนึ่ง”

แน่นอนว่า โฉมหน้าใหม่ของการเมืองโลกย่อมจะต้องมีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สุรชาติได้โยงจากปัญหาใหม่ในบริบทใหญ่ของการเมืองระหว่างประเทศเข้าสู่บริบทการเมืองระหว่างประเทศของไทยและบทที่ว่าด้วย “รัฐไทยกับปัญหาความมั่นคงในอนาคต” น่าจะเป็นบทที่น่าสนใจที่สุดในบทความของเขา

สุรชาติเห็นว่า “สถานการณ์ความมั่นคงของประเทศวันนี้แตกต่างกับยุคของการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์อย่างมาก ไทยในยุคหลังสงครามเย็นไม่ได้เผชิญหน้ากับ “สงครามอุดมการณ์” ในแบบเก่า หากแต่กำลังเผชิญกับปัญหาความมั่นคงในมิติใหม่ ๆ ที่นักความมั่นคงในยุคสงครามเย็นจะไม่คุ้นเคยเอาเลย !” เพราะกระบวนทัศน์ในยุคก่อน เวลามีปัญหาอะไรก็ตามที่กระทบความมั่นคงของรัฐไทย นักความมั่นคงเหล่านั้นก็จะคิดทันทีว่า “ความวุ่นวายและความยุ่งยากทั้งหลายสามารถอธิบายได้ด้วยวลีง่าย ๆ ว่า ‘เกิดจากการกระทำของผู้ไม่หวังดี’ บ้าง หรือเกิดจาก ‘มือที่สาม’ บ้าง แต่โดยนัยของความหมายแล้วก็คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นล้วนแต่ถูกเชื่อว่าเป็นมาจากการกระทำของคอมมิวนิสต์หรือไม่ก็พวกที่ถูกคอมมิวนิสต์ “ล้างสมอง” มาแล้วทั้งสิ้น”

สิ่งที่เขาเป็นห่วงก็คือ ปัญหาใหม่อันเกิดจาก “ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อม คนจนในชนบท และความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นปัญหาความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (environment security) หรือปัญหาความยากจนก็จัดอยู่ในเรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ (human security)” และถ้า “ผู้บริหารรัฐละเลยที่จะทำความเข้าใจกับความมั่นคงใหม่ในลักษณะเช่นนี้แล้ว การเผชิญหน้าระหว่างรัฐและคนจนในชนบทย่อมเป็นปรากฏการณ์ที่

หลีกเลี่ยงไม่ได้” และแม้ว่า “รัฐบาลไทยอาจจะคิดว่าตัวเองโชคดีไม่ต้องห่วงว่าจะมีพรรคคอมมิวนิสต์มาเป็นผู้นำแบบในอดีต แต่ก็ดูจะไม่มีหลักประกันเลยว่า ถ้าเกิด (สงครามประชาชน) ขึ้นจริงและมั่นใจว่าปราศจากการขึ้นมาแล้ว ความรุนแรงของสงครามประชาชนครั้งใหม่จะลดน้อยลงกว่าในอดีต” และถ้า “ไฟสงครามในชนบทลุกขึ้นอีกครั้งแล้ว” สุชาติตั้งคำถามไว้ว่า แล้ว “ใครเล่าจะเป็นผู้ดับไฟครั้งนี้ ?” เพราะมันหาใช่คอมมิวนิสต์ที่มุ่งทำลาย ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ อีกต่อไปแล้ว

ทั้งหมดนี้คือ บทสะท้อนปัญญาความรู้และความคิดเกี่ยวกับ 25 ปีของการเมืองไทยหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 คณะผู้จัดทำวารสารฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับที่อยู่ในมือของท่านนี้จะช่วยให้ท่านได้เฟลิดเฟลิมและอุกคึกกับประเด็นปัญหาสำคัญๆต่างๆและใคร่ขอประชาสัมพันธ์ถึงวารสารสังคมศาสตร์ ฉบับหน้าคือ ฉบับ “รัฐประศาสนศาสตร์” ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2545 โดยจะมีบทความของนักวิชาการหลายท่าน เช่น จรัส สุวรรณมาลา ธนัน อนุมานราชธน และเมธาวุฒิ พิรพรวิฑูร เป็นต้น

อนึ่ง ทางกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณ คุณวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ บรรณาธิการนิตยสาร “สารคดี” ที่ช่วยออกแบบปกวารสารฉบับนี้

ไชยันต์ ไชยพร
บรรณาธิการ